

Educar, cosa de tots

EDUCACIÓ PER A LA SOSTENIBILITAT

"Educació per a la sostenibilitat". Aquest és el lema que hem escollit per a la propera Escola per a Ensenyants i sobre el qual tractaran alguns dels cursos principals. Potser alguns ja estan familiaritzats amb el tema, per uns altres potser és un concepte nou; en tot cas serà bo de reflexionar sobre què entenem per sostenibilitat i com es pot educar cap a una societat sostenible.

La sostenibilitat és un concepte que neix a finals dels anys 80 i que assoleix un gran ressò mundial a la conferència de les Nacions Unides celebrada a Ríode Janeiro l'any 1992. L'informe Brundtland la defineix com "la manera d'assegurar les necessitats del present sense comprometre les capacitats de les futures generacions de satisfer les pròpies"

Aquesta definició en principi sembla molt senzilla, però si ens deturam a analitzar-la una mica podem veure tot el que ella implica.

En primer lloc, la idea de sostenibilitat apareix perquè la situació actual ha esdevingut insostenible. Aquesta és fruit de l'aplicació del paradigma econòmic del segle XVIII que estableix el creixement com a principal objectiu de l'activitat econòmica, creixement que equipara a augment del Producte Interior Brut, que eleva el nivell de consum en el món occidental a xifres desmesurades, que exigeix la disponibilitat permanent d'uns recursos cada vegada més escassos i que comporta la progressiva restricció dels privilegiats que tenen accés a aquests recursos. El resultat de tot això és un sistema perillosament injust, èticament insostenible i a llarg termini inviable.

Es fa necessària una alternativa que passa per la subversió del model vigent, per un canvi de paradigma. Tot i que el nou model de sostenibilitat neix en les files de l'ecologisme, transcendeix el marc ambiental i afecta al comportament humà perquè implica un canvi d'actituds.

Per això, Ramon Folch, en el seu llibre *Ambiente, emoción i ética* parla de la necessitat d'una nova moral ambiental perquè l'arrel dels problemes ambientals és d'origen social. La sostenibilitat és, idò, per a Folch, la versió d'una nova cultura entenent-la com una nova manera de jerarquitzar els valors. Sense aquesta moral ambiental com a motor social difícilment s'esdevindrà el canvi perquè no fallen tant les disposicions legals com les escales de valors segons les quals es fa l'ordenament jurídic. Per això ens cal un procés de formació d'una nova consciència col·lectiva, un procés de reflexió i debat socioecològic a fi que l'ètica de la sostenibilitat s'assumeixi com a un valor propi de la identitat moral de l'individu. Com podem educar i avançar en aquesta nova ètica socioambiental? Fonamentalment mitjançant la reflexió i l'acció. Les possibilitats de transformació depenen en primer lloc de la capacitat de ser conscients de la situació. Si analitzam els efectes indesitjats o els errors als quals ens ha conduït l'aplicació de la lògica lineal, la simple resolució dels problemes mitjançant les solucions tècniques immediates, veurem com es fa necessari substituir aquesta manera de pensar per la lògica circular, la que és pròpia de la natura, la que té en compte totes les variables del procés. Dit d'una altra manera, substituir l'aprenentatge simple per l'aprenentatge reflexiu, aquell que incorpora la reflexió prèvia a l'acció i té en compte els principis de precaució i sostenibilitat. Com va dir en Salvador Rueda a la conferència pronunciada a Ciutadella sobre Educació per a la Sostenibilitat, la primera és la lògica de la intel·ligència; la segona, la de la saviesa.

L'educació ambiental a l'escola també haurà de preparar per a aquest canvi en la manera de pensar. Per això, haurem de desenvolupar habilitats de pensament (observar, comparar, analitzar, investigar, comunicar, planificar...) que capacitin els nostres alumnes i fomentin un canvi d'actituds. La feina bàsica dels educadors, serà, idò, saber veure per a saber fer veure, saber reflexionar sobre allò que es veu per a saber fer reflexionar els altres, ajudar a formar criteris i opinions, ensenyar a expressar-los i a contrastar-los. Perquè la manca d'observació i reflexió facilita l'acceptació passiva del model amb el qual s'està familiaritzat i no permet plantejar-se la possibilitat d'altres.

Tanmateix, l'educació en aquests nous valors socioambientals no correspon únicament a l'escola. Els mitjans de comunicació juguen un gran paper de cara a la creació d'opinió pública i, malauradament, els temes ambientals moltes vegades no hi han estat tractats adequadament,

movent-se entre una visió idíl.lica de la naturalesa o una visió catastrofista. Per a la formació d'aquesta nova consciència col.lectiva necessitam del recolzament dels mitjans de comunicació. Els científics i els tècnics, per la seva part, haurien d'estar disposats a ensenyar no sols en cercles reduïts sinó a fer un treball de divulgació atracant els coneixements i la cultura a una major part de la població.

L'administració, naturalment, també ha de contribuir en aquesta tasca educativa, amb una bona gestió i conservació del patrimoni natural, facilitant-ne el seu coneixement i gaudi, amb una bona gestió i planificació dels espais i edificis urbans que permetin repensar la ciutat en termes de sostenibilitat i, en definitiva, amb l'adopció de mesures necessàries que facin possible l'ideal de ciutat educadora.

Disposar d'un codi ètic, no obstant, no és suficient. Urgeix emprendre accions ambientals transformadores conseqüents amb els nous valors. I per promoure realment aquests tipus d'accions ambientals s'ha de poder influir de debò en la presa de decisions de les institucions i persones que tenen poder de governar. Per això ens cal una forta participació ciutadana, és necessària una cultura de la participació on la majoria de ciutadans coneguin els mecanismes d'actuació política i desenvolupin un alt nivell d'activitat cívica.

En aquest sentit, la família, l'escola i la societat en general, han de formar els joves en la cooperació, el compromís i els valors democràtics perquè el dia de demà, de del lloc que ocupin dins la societat, participin activament en la presa de decisions col.lectives.

En resum, una nova manera de pensar que comporti una nova jerarquia de valors i una forta participació ciutadana que promogui accions ambientals coherents amb aquests principis sostenibles. Vet aquí els passos necessaris per avançar en la cultura de la sostenibilitat. Segurament serà un camí llarg i difícil, però apuntar-se de forma responsable en aquest procés és, sens dubte, una necessitat per afrontar els reptes del segle XXI i un acte de generositat vers les generacions futures.

DM-13/07/2000